

Scolia in caput VII.

Multis argumentis probat Discipulos Christi testes & cogitare & fuisse & esse, omnium eorum quae (ut Luca Evangeligraphi uerba utar) Christus Iesus fecit et dixit. Argumentum primum dictum est, a consideratione uite & doctrina Christi, quorum cum aulo nrae uocacione fuerint discipuli, de innocentia & sinceritate iuriis; testimonium peribere posuerunt. Sed cum dum ducitur a consideratione eius quod iudicatur, Cui bona sit. Sanè cum malus malo non uerè consentiat, nemus bono, non est simile uero. Apostolos Christo testimonium, etiam cum capitum discri mine peribuius fuisse si illum impostorem & feductorem esse cognovissent. Tertium a doni languarum collatione. Apostoli cum omnes gentes Christo adducere & sacrificare caperent, dono linguarum diuinus insfructi sunt, ut est auctor Lucas in libro Gethsemani. Apostolicorum. Iudicium historiorum rerum a Christo gestarum, & uite cum ipsis tunc sive ita, descripti ferunt, ut cum fine proposito effectu singula uerisimilitudo descripferint, fides illis merito habenda sit. In fine capituli, Iosephi historiographi Christo testimonium adducit, ut a multis Iesum Nazarenum tamquam Christum Deum, filium agnatum & receptum ostenderet. Meminit Eusebius horum Iosephi uerborum alibi quoque in Ecclesiastica historiâ.

Contra eos, qui præstigiatorem putant Christum Deifuisse.

Caput VIII.

Acprium quidem isti interrogandi sunt, quid ad ea quae antecesserunt respondeantur, nunquid ullus hominum usquam excoigitari potuit, omni grauitate ac uirtute referre reipublice institutorum, sinceritas ac uerae doctrina, qualis ea est quam ante exposuimus, præcepit, qui mores præstigatorum habuerit? Quod si & magus, & beneficis, & impostor, & præstigator fuit, quonam modo talis doctrinæ apud omnes gentes autor exiuit, quemadmodum a hunc usq; diem & oculis intueretur, & auribus percipimus? Deinde quis tam libi ipsi consenserit, ut aggreditur ea in unum cogere, que cogi nullo modo possunt, qui enim uero præstigator est, quum & sceleratis sit & nefariis moribus, & eas res aggrediat, quae desperatis, nefariisq; hominibus conuenient, omnia agere solet turpis ac sordidus lucri gratia. Nunquid igitur Salvator quoq; ac Dominus noster Iesus, qui Christus est Dei, talibus rebus obnoxius sit? At enim unde tenebitur reus, aut quomodo qui suis discipulis, ut ex ipsis testimonia apparet, præcepit, ne possident aurum, aut argentum in zonis suis, neq; per am in uia, neq; calceameta? Deinde cur dicto illius audientes fuissent? & ea quae acceperant in commentario referenda, iterisq; commendanda putassent, si pecunia studiis suum præceptorum uidillent, & ijs contraria quae alios docebat tractarent? Non diu profectò se continuissent, quin illum habuissent derisus: uerbacij eius aspernari essent, atq; à disciplina receperissent, & merito quidem, si uidissent illum sibi quidem ipsi scelerissimas leges imponentem, ipsum autem legum auctorem, nullo modo uero sua uerba fuerunt legum leuentem. Deinde qui uero præstigator est ac seductor, desperatis nefariisq; hominibus libipsum permituit, ut possit liberus sceleritas atq; infandas uoluptates persequi, & præstigiis atq; incantationibus subigere mulierculas, & sub suam malitiam trahere. Atetur de Salvatoris ac Domini nostri temperantia ne dici quidem satis abunde unquam posset. Rursus enim discipuli illum testificantur præcepisse, ut ne intuerentur quidem mulierem cum libidine, his uerbis: Dicitum est antiquis, Nou mochaberis: ergo autem dico uobis, quod quicunque intuebitur mulierem ad concupiscendum eam, iam mochabut est eam in corde suo. Quum uero olim ex causa necessaria, ut multis uicis professeret, cum Samaria muliere loquentem illum uidissent, admirati sunt quod cum muliere loqueretur

Temperantia

Christi:

Matth. 5.

Queretur: si opinatum quiddam hoc, atq; insolitum se intueri arbitrantes, tanquam i; qui nunquam antehac id uidissent. Commendabat enim Salvatoris nostri sermo nihil aliud, nisi in moribus grauitatem atq; austritatem. Et item temperantia eiusdem, illa quoq; doctrina magno argumento esse probat, qua turbulētos appetitus ex ipso cogitationis profundo resecare ac purgari uidebat, dicens: Sunt eunuchi, qui sic nati sunt: & sunt eunuchi, qui facti sunt ab hominibus: & sunt eunuchi, qui castrauerunt seipso propter regnum coelorum. Deinde qui præstigator est, & uerè populi deceptor, omnia aggreditur atq; agit cum iactatione sui plenarioris, & ad se, & eccliam, non ad ueritatem, atq; amplius quiddam prater ceteros nois & se atq; habere cum ostentatione profiteret. Salvatorem uero Dominumq; nostrum, non gloria cupit, ut arogantia laborasse, neq; ad speciem egisse que egit, uel ex iis constare potest, quos a se sanitati restitutos, iubebat nemini dicere, neq; seipsum in vulgo proderet, etiam ex eo quod in montibus plerūq; degeneret, & solitudines in his locis se claret, fugeretq; urbanas vulgi, quae no[n] cere sapiente, neq; uoluntatis causa docuisse illum constat, quis præterea superest columnas locus, qui ut deceptor ac præstigator accusetur? Sed haec quoq; uideamus quae. Item præstigator ubi alios sua malitia imbuit, quos tandem uitios illos reddit, nonne præstigatores, seductores, ueneficos, libipsum in omnibus quae agunt similes, quis igitur unquam omne Christianorum genus quod ab illis, usus doctrina profectum est, aut præstigiis utens, aut ueneficiis deprehendit? nemo quidem hoc dixerit: at contra, incumbens in sermones præcepta, sapientie, tanè deprehendet qui uoleat, ut demonstratum est: qui igitur alii se uerè castigant, ac summe pietatis auctor extitit, quin nam merito célébatur, nisi filius sophorus primus, & pietatis religiosusq; magister. Siquidem is qui docet, absq; controverset, præstigator quam i; qui docetur. Philosophus ergo uerè pius, nusquam uero seductor, aut præstigator dici poterit. Saluator Dominus noster. Si igitur talis fui qualem ostendimus, qua tandem Christus p̄bile alia ratio ne miracula edidisse credi potest, nisi divina quadam nobisq; igno sophus p̄mis. Ta uirtute premaq; erga Deum uniuersi pietate, quem quod ut patrem ue nerare & colere, apparet ex iis imprimis que de illo locutus est. Tantum ergo absit, ut qui illi ab initio adhaerent discipuli, & qui posthac illius discipulis succedere, ab illorum confuetudine informati, præcūl alicui aut pertinacio, siue suspicione, obnoxii habendi sint, ut ne exortantibus quidem permittant, sicut multa multi efficeri conantur, aut foliorum inscriptionibus, colligationibus uite, aut eos qui se inventarios profiterent attendere, aut radi cum herbarumq; suffumigationibus, alij sive ciuidem generis nonnullis, mel delas libimo uerborum sufficeret: hec nāq; omnia à Christi doctrina exclausa sunt, neq; unquam intueri licuit Christianum, qui colligatione uteretur, neq; magicas nagationibus, neq; foliorum quorundam laboriosis inscriptionibus, neq; ceteris similibus, quorum usum indiferentem pleris arbitratur. Que igitur unquam ratio conuincet, ut qui talis præceptoris discipuli fuerint, præstigatori aut impostoris discipuli fuisse iudicentur? atqui qualis sit omnis quicunque aliquid profiteatur, nulla res euidenter probauerit, quam discipulorum consuetudo: nam si uiri sint artibus & scientiis prediti, profecto qui ipsi eiūmodi artium & scientiarum autor fuerit, eum longe se ipsis præstigatorem fuisse demonstrabunt. Exempli gratia, qui medicinam ab aliquo dicerunt, excellentiē præceptoris in tali disciplina testes idonei habēti sunt, qui uero geometria, nullum alium se habuisse talis disciplinae magistrū, quā geometram probabant: nec uero arithmeticū alium quā arithmeticū, etdem ratione aliquem fuisse impostorem optimi sanè testes habendi sunt, qui

præstigatores
deceptores.

Christus m̄b
cula divina uis
tute edidit.

qui ab illo didicerint, & qui eandem cum suo præceptore artem exercant. Sed nullus adhuc in tam multis annis discipulus Iesu præstigiator apparuit, tamen in diversis temporibus, & reges, & præfides per tormenta quidquid ad nos pertinet, diligenter exquisuerunt: ita porro nullus præstigiator fuit, ut liber dimitteretur, atque extra omne periculum constitueretur, qui modò ab ipsis coactus esset ipsorum ritu sacrificare: quod si nullus unquam nostrum, tam illorum quos ipsi uidere possumus, quam illorum qui quondam, ipsius Iesu discipuli fuerunt, uenienti aut præstigiariu[m] damnatus est: ergo ne præceptor quidem talis fuit.

Historia de A. postolis Christi quid refetur.

Ceterum ne omnis nostra oratio ex rebus non scriptis proficitur, uideamus item quid propositus ab historia quæ literis continetur, elici posse. Primo igitur ipsius Iesu discipuli, in libro qui acta ploriora continet memorantur, quoque ex gentibus in suam disciplinam acciperent, quum eorum plerique crimine præstigiarum infames essent, in diversos mores adeo commutasse, ut ausi sint quos libros illis interdixissent, in medium proferre, & in conspectu omnium comburere: audimus itaq[ue] quid scriptura illa continet. Multi autem eorum qui fuerant curi, discipuli cōbus oī se facti, contulerunt libros, & comburserunt eos cum omnibus. Et comperitatis preiūs illorum, inuenierunt pecuniam denariorum quinquaginta milium. Tales sanè erant Salvatoris nostri discipuli: atque oratione eorum

suspectos.

Aet. 19.

Tales item qui ab illis instituti sunt, puris utiq[ue], sincerisq[ue] animis prædicti, utriuslibet in illis simulati, aut fraudulenti lateri: sed contraria potius ipsi mutatione a deteriora vita ad meliorem, gloriantur atque considerent. Qui igitur magicos libros incenderunt, & externam illorum perditionem publico iudicio suo comprobarent, cur non de seipso apud omnes certissimum poshac præbeant argumentum, nullo se prouersis magicorum rerum studio teneri: sed contraria potius, ex illo iam puros esse esse, & ab omni eiusmodi suspitione remotos? Si ergo iam constat, Salvatoris nostri discipulos tales extitisse, cur non ipse præceptor sicut multo ante quod si dedicuplis qualem præceptor rem habuerint, uis cognoscere, habes hodie quoq[ue] innumerabiles uerborum leui discipulos, ex quibus plurimi uitiorum conuentus existunt, qui tum contra naturales corporis uoluptates quasi in acie consistant, tum mentem ab omni misera honesta perturbatione inuulnerata conservent: qui quum omnem suam uitam usq[ue] ad senectutem continentissime egerint, institutionis quæ de uerbis illis haberi soleat, certissima arguenda præstare possunt. Nec uiri solum sub illo duce ad hunc modum philosophantur, sed loquinarum quoq[ue] tot millia per totum orbem, ut quād multa sint, non dicendum esse videatur: quæ quādam sacerdotess Deum uerbi coletenses, supremamq[ue] philosophiam amplexx, atque amore coelestis sapientiae, prolixi quidem ac liberorum, utpote qui ad corpus pertineant, nullam habent rationem: animam uero omnim diligenter curantes, tota seipso ipso corpore atque animo, regi omnium uniuersitatem. Deo dedicarunt, ut scilicet integra perpetuaq[ue] castitate ac uirginitate fungantur. Et Graeci quidem eum qui olim iactatione philosophia, regionem suam ab hostibus depopulatam atque uastatam reliquit, uerbi hoc atque illuc circumferunt atque extollunt. De mortuis hic est apud illos, & Crates unus apud eisdem admiratione dignus putatur, quod res sua familiariter ciuibus suis relata, ipse seipsum Crates Cramen in libertatem vindicasse factauerit. At enim uerborum Iesu amulatores innumerabiles, non autem unus duntaxat alterius diuidenditas possessions pauperibus

Mores Christi anorum.

Mulieres Deo dicatae.

pauperibus atque indigentibus impetraverunt, quibus etiam nos testes adsumus, qui uerati sumus cum talibus, quicq[ue] facitis, nedum verbis eorum officiorum facti consci, que illi in Iesu disciplina praestiterint. Ceterum quid me oportet dicere, quād multa milia etiam hominum Barbarorum non modo Grecorum ex præceptis Iesu omnem colendi multos Deos errorem translierint atque despixerint, & huius uniuersi parentem atque opificem Deum unum le agnoscere affirmauerint, quem antiquorum philosophorum uix unus Plato quum cognouisset, non audere se efferrit in omnes parentes eius, & inuenire difficile esse: & quād inuenierint, prodiit in vulgus non posse. Verum illi quidem & inuenire difficilis uia est res, & re uera ingens negotium est. At uero idem publicare in omnes, enunciare q[uod]cunque non potuit, propterea quod non tantu[m] illi pietatis erga Deum uis aderat, quanta Iesu discipulis, quibus ope auxiliocq[ue] præceptoris, parentem, opificemq[ue] uniuersi, & inuenire & agnoscere facile contigit: & postquam inuenierunt, etiam effere in omne genus hominum, prodereq[ue] & completere, & publice enunciare omnibus quod cognoverant: adeo quidem, ut ex illorum discipline uisq[ue] in praesens tempus, per omnes quæ sunt in orbe terrarum gentes, conuentus innumerabiles, non uirorum lolum, sed etiam feminarum, & puerorum & seruorum, & agrestium hominum, tantu[m] absit ut Platonii obtemperent aut credant, ut autem opificemq[ue] uniuersi huius, solum Deum agnoscant, solum colant, de solo per Christum ut de Deo loquantur. Hi sunt noui huius & recentis præstigatorum successus, talia eius, qui existimatur seductor, in cantamenta, talesq[ue] ipsius Iesu discipuli de quibus, præceptor qualis fuerit, cognosci debeat. Ceterum alia quoq[ue] ratione id de quo queritur videamus. Præstigiatorem sanè illi dicas tuusle, quinetiam uenientium, callidissimum, deceptioremq[ue] uocas. Nunquid igitur primis illi & solus huius inveniutor extitisse, an uero de more ad ipsos præceptores initia referre oportet: nam si nullus docente ipse primus, solusq[ue] inveniutor huius fuit incepit, ita ut nihil prius ab alijs usquam didicerit, neque ab antiquis compilaverit non dituina illi naturam tribuere oporteat: qui nullis libris, nullis præceptis, seu præceptoribus, sua sponte edocitus per seipsum, omnis disciplina capax, talium rerum inveniutor extiterit: atqui neq[ue] sordidae alicuius artis, nec rationalis cuiuspiam scientia, ac ne primorum quidem elementorum disciplinam ut percipias, sine duce ac præceptore aliquo geri potest, ne dum ea quæ naturam communem superant. Nullus certe unquæ per se doctus grammatica præceptor nobis occurrit, nec rhetor, qui non ab aliquo didicerit, neq[ue] qui suapte ingenio medicus euafert: nec architectus, neque alterius cuiuspiam rei artifex. Et haec quidem exigua omnia atque humana: Vera autem pietatis inter homines & doctorem, dicere præstigios quibusdam talia introduxit, eo quod uixit tempore, & eiusmodi prodigiola, admirabiliaq[ue] facta edidisse, cuiusmodi nuper ipsi exposuimus, talesq[ue] illum suapte natura, suaq[ue] sponte extitisse, nec ab antiquis compilasse, neq[ue] à nouis magistris adiutum fuisse, qui paria ac similia ante ipsum exercuerint, quid aliud quod est, nisi testificari & fatari, diuinum planè quiddam fuisse, omnemq[ue] hominum natura superaltes illum de quo querimus? At enim magistros illi dicas habuisse impostores, nec ab Aegyptiorum sapientia abhortuisse, nec quæ illorum antiquitas habuit arcana ignorasse a quibus quum collegisset, quem fama fert, talem easuisse. Cur igitur alijs nulli isto præstantiores magistri, qui & illum atate antecesserint, & sua doctrina insituerint, aut in Aegypto aut usquam alibi, uisi sunt? cur igitur non de illis quoque ante huius accusationem, in omnes homines fama peruenit? cur non item illorum, sicut

*Gentiles reli
dio Platone
Christi credi
derunt.*

*Nullus do-
ctus sine præ-
ceptore.*

sicut nostri huius, etiam nunc gloria canitur? quis aeterno unquam praestigia-
tor eorum qui fuerint, ex quo res humanae ceperit, aut apud Barbaros, aut a-
pud Graecos, tales instituti discipulos, aut talium legum, taliumque precepto-
rum auctor fuit, qualiumvisusile Salvatoris nostri uitius ostenditur, aut quis
unquam tam multis medelis, tam mirabilibus beneficiis, quam hic noster
functus memoratur, cuius autem familiares ignis, sicut probatione car-
erum quas testificarentur ueritatem item confirmarunt, ut nostri Saluatoris
discipuli, qui omnia quidem probra pertulerunt, omnia uero tormento-
rum genera tolerarunt, & denique proprium sanguinem effuderunt, ut que
ipsi testificati essent confirment, præterea quicunque huic nostræ ratione ad
ueratur, dicat queso, quis unquam praestigiator falem in animalium induxit,
de proprio nomine se noua ciuitatem gentis facionem comparaturum?
hoc autem ipsum quempiam non modo cogitasse, sed etiam perfecisse suo
arbitrari, cur non totam hominum naturam effugiat? Decretis uero & regi-
& eorum qui leges priscas condiderint, & philosophorum, & poetarum, &
theologorū contrarias leges posse, quæ simulachrorū cultū oppugnent,
quæque quod volunt abstineant, easdemq; inexpugnabiles, & inuincitae in
perpetuum cūstituere, quis ex omnibus, qui unquam fuerint, praestigiator, co-
gitauit? At enim Salvator ac Dominus noster nō sic quidem cogitauit hoc,
ut postea aggredi non sit ausus: neq; uero sagittarius est, ut postea non per-
ficerit: sed uno uerbo, unaq; uoce quām dixisset ad suis discipulos, Ite, in-
Matth. 15. stituite omnes gentes in nomine meo, docentes eos seruare quæcunq; man-

Matth. 28. daui uobis: uero rematq; efficaciam adieci, atq; euangelio in disciplinā ue-
nit brevi tempore omne genus & Grecorum & Barbarorum, & leges in cā-
etas nationes disseminatae sunt, antiquæ superstitioni aduersantes, leges de-
monum oppugnatices, & omnis in multorum deorum cultu erroris inimi-
ca, leges Scytharum & Persarum, & aliorum Barbarorum moderantes, &
quædam maulerint omnem ab omni iure alienum ac ferinus uicium, le-
gesq; eveterint quicunque instituta habuerint. Graci ab initio humani ge-
neris, & nouam, ueramq; pietatem induxerint. Cur igitur antiquis praefi-
giatoriis ante Iesu tempora, aut etiam post, nihil tale aut simile incepitum
est, ut probabiliter affirmare possimus, illum ab alijs in iis quæ ad praefigias
pertinent adiutum fuisse? Quod si nemo illi similem quempiam profere-
possit (nullus enim illi tantu[m] auctor uirtutis) iam ergo fatendum sit, iniusti-
tatem quandam, diuinamq; naturam inter homines esse uerfatam, quæ sola
& prima ea quæ nunquam humanis auribus audita sint, perfecserit. Et hec
quidem hec tenus. Nunc rursum contradicenti aduersari obuia eundū:
iscq; interrogandus, ecce quo oculis uiderit, auribusue, praefigatores,
ac ueneficos homines sine libationibus & sacrificeis, demonumque inuoca-
tione ac præsentia quicquam operatos? nūquid igitur aut contra Salvato-
rem nostrum, aut contra illius præcepta, aut etiam contra eos qui hodie
quoque illius uitam imitantur, possit aliquis talem factare calumniam,
nōne uel exēcutiū perspicuum nos quicunque Iesum sectamur, illis pla-
ne contraria omnia operari atq; amplecti, & citius pati ut morti anima, q; ut
demonibus sacrificium offeramus, citius ueri sustinere de uita excedere,
quam prausiū dæmonibus in seruitutem dari? Quis autem ignorat no-
stræ esse confutudinis, ipso Iesu nomine, & purissimis precibus, omnem
demonum vexationem abigere, sic ipsius Iesu uerbum, eiudemque doctrina,
istio potestatis inuincibili genere, ut omnes nos longè potentiores essemus,
effecti, dæmonum utiq; hostes atq; inimicos, non autem amicos aut familia-
res nos reddens. Quanto ergo minus eorum dicto audientes, aut subiectos
comparauit. Qui igitur nos tales produxit, qui fieri potest ut ipse dæmo-

Virtus nomi-
nis Iesu.

415
nibus fuerit addictus, quām porro credibile sit illum aut improbis spiriti-
bus sacra fecisse, aut dæmones in auxilium euocasse, dum miracula edere,
quando hodie quoq; omnis dæmon, omnisq; impurus spiritus, ita Iesu no-
men exhorret, ut unum aliquid eorum quæ ipsius natura castigandi ac tor-
quendi uim habeant, aufertq; se illico, & concedit, tantam sentit illius nomi-
nis uim. Sic fanē olim quoq; quæ inter homines degerer, non ferentes illi-
us presentiam, alius aliunde clamabant: Ag, quid nobis & tibi Iesu fili Dei Matth. 8:
uenisti ante tempus torquere nos. Vir autem praestigijs proflus intentus,
& plane desperatus rebus omne suum studium impedit, nōnne uel impru-
dens ipse de ipso indicio sit, quod infandis moribus, quod sceleratus, quod
obscenus, quod religioni inimicus, quod inuisitus, quod impius? Qui uero
talis sit, unde aut quomodo ea quæ ad religionem pertinent, alios doceat
quo modo item quæ ad temperantiam, quæ ad Dei cognitionem, quæ ad
diuinum forum ac iudicium summi Dei, nōne his omnibus contraria po-
diūs commendet, ac præferat, sua ipsius nequitia, consentanea perpetrans,
nōne Deum, Deiçq; prouidentiam, ac Dei iudicium negat, nōne omnia
de uirtute, omnia de immortalitate animæ uerba irrideat? Quod si quid ta-
le etiam in iis quæ ad Salvatorem Dominumq; nostrum pertinent, intueri
licuisse, nihil sanè fuisset dicendum. At uero quum in singulis rebus & uer-
borum, uerbi, ueritatis, humanitatis, uirtutis, ueritatis, quæ religionis dux
& magister, quæ omnium regem Deum colit, cur non his consentaneum sit
putare, nihil eorum quæ in illo admiramus, ab illo per dolum praestigiari,
aut per fallaciam gestum, cur non potius arcana quadam u, uereq; diuina
confiteri, quod si eo uerordiæ prouetheris, neq; rationes iucorruptas, neq;
terborum necessitatē uelis attendere, ut neq; uero probabilibus argumē-
tis auscultare, quia forsan nos quasi causam dicentes habes suspectos: at tu
tuis falso dæmonibus, ipsis, in quaum, oracula reddentibus diis aſcultā, qui
Saluatoris nostro, nū ut tu praestigiari fallaciam, sed pietatem & sapientiam
& ascensum in celum tuo testimonio tribuant. Quorum quidem, quod nā
tibi dignus cui fidem habeas testimonium uis dari, quām inimici nostri cō-
cesserint, quām in tertio uolumine posuit eorum quæ inscripsit, De philo-
sophia lectorum, ubi hac ad uerbum referunt.

Scholia in Caput VIII.

Christum non fuisse impostorem, nū Sycophante Ebnici blasphemabant, ex eo colligit Eusebius
quod nūc illi mortalium Christiani impostuisse, malisq; dicens aut erroris auctorem ipsum ex-
iussisse certò constat. Tales etiam & Apostolos fibi adscivit, & fidèles eſſe uoluit, ut ne ſufficio quia
dem impostore & praestigiarum, apud cordatos & candidatos, eſſe posset.

Quod efficacia ipsa atq; evidenter, illius diuinæ uirtutis uia perſpicue oſten-
dit amatoribus ueritatis. Cap. IX.

Oracula de Christo.

Ministrum foritan nō nullus uidebitur, quod dicturi sumus. Siquidē Chri. Porphyry
illo cum laude mentionem faciunt. Et sermone progressus, adiungit il-
lum de Christo interrogantibus utrum sit Deus, respondit: Immortali
quidem anima post corpus incedere, agnoscereque illam aduentiæ gra-
tia honore affectam, & uicissim, uiri pietate praestantisimæ esse illam animam.
Summe ergo religiosum illum dixit, & animam illius sicuti aliorum, post mor-
tem immortale factam, eamq; colere, ignorates Christianos. Deinde interro-
gantibus

gantibus, eur supplicio affectus esset, respondit, corpus quidem imbecillioribus tormēis semper obiectum fuisse: animam uero pitorum in campo celesti collocatam esse. Et post oraculum adiungit deinceps: Ipse igitur pius, & in cœlum, ut p̄i solent, subiectus. Quare hunc quidem non execraberis, miseraberis uero hominum ignorantiam. Hæc etiam nunc Porphyrius. Quæso igitur, nunquid impotior ille: a faltem tuorum amicorum uerba tibi blandientia te flestant. Habes igitur nostrum Salvatorem lesum, qui Christus est Dei, etiam tuorum testimonio comprobatum, non ut præstigiatorem, aut ueneficum, sed ut pium & iustissimum & sapientem, orbiumq; coelestium incolam. Qui igitur talis fuit, quānam alia ratione admirabilum factorum author esse potuit, nisi uirtute diuina & quam etiam sacra oracula testimonijs suis tribuum, que quidem Dei uerbum, Dei q̄ uirtutem supremam, in hominis forma atq; habuit, ac potius in ipso carne, ipsoq; corpore habitasse, omnemq; humanam dispositionem, gubernationemq; absoluuisse, testificantur. Tu quoq; facile discas diuinitatem uirtutis que de illo fertur, si cogites qua illæ natura, & cuiusmodi præditus, viros ignobiles de pectorio atq; humili uictu accepit, sibiq; adiuverit. Deinde ijs usus sit administrans ad illud inceptum perficiendum, quod omnem effugiat rationem. Quum enim cogitasset id, quod nullus unquam cogitauit, proprias leges, nouamq; doctrinam in omnes disseminare nationes, omnemq; hominum genus eam docere pietatem, quæ unum supremū Deum ueneraretur, huiusq; rei se magistrum exhibere, omnium maximè agrestibus, maximeq; ignobilibus putauit sibi uerendum esse huiusc consilij ministris, utpote qui uerisimile sit illum censisse, præter omnem rationem hec se facturum. Quo enim pacto qui ne diducere quidem os idoneus erat, saltem unus cuiuspiam hominis preceptores fieri potuerunt, nedit uirorum conuentus: quomodo autem multitudo in em alloqui aut instruere, qui ab omni eruditione abhorabant? at hoc quidem fuit, quod & diuinum consilium, & uim diuinam que in illis & cum illis ipsum opus obiit, declararet. Ergo quum illos uocasset, tum primum dixit: Venite, sequimini me, & faciam uos pectores hominum. Quum uero iam illos sectatores esset adeptus, diuinaque sua uia afflasset, roboreq; atq; animi confidencia complexset, iam p̄i ueluti quod uerè Dei uerbum, ipseq; Deus tñtorum author miraculorum, intelligentiam, rationaliumq; animarum uenatores illos constituisset, rem q̄ ipsa atq; efficacia adiuixerit uoci illi, qua dixerat, Venite, sequimini me, & faciam uos pectores hominum: simulq; & operari & magistros pietatis illos fecisset, tum in omnes gentes dimisit, itaq; doctrinæ præcones declarauit. Quis autem non obliuipercat, quis non incredibile meritò existimet id quod omnē fidem superat miraculum: nullus certe eorum qui unquam affectus claritas inter homines fuerunt, non rex, non legum iuuentor, non philosophus, non Græcus, non Barbarus, huiusmodi quicquam cogitasse narratur, ac ne somniasse quidē aliquid, quod ad hoc proximè accedat. Satis enim superius unusquisque talium semper habuit, dummodo in sua regione institutum suū, propositumq; compleret, & quæ bona uilesq; uis essent leges, eas in una saltem sua ipsius gêre, sanctire ac ueri posset. Ahius noster, nihil mortale aut humanum molitus, considera quæso num rufius tanquam uerè Deus uocem emiserit, ubi suis adeo ignobilibus ad uerbum dixit discipulis: Euntes, docete omnes gentes. Quid si discipuli (ut fit) suo preceptoris respondissent, ac dixissent: Quo tandem modo studi a nobis fieri poterit? quomodo Romanos, exempli gratia, publicè docebimus? quomodo autem Aegyptios alloqueremur? qua uero lingua homines unam Syriacam uocem audire soliti, apud Græcos utemur? qua apud Perlas, Armenos, Chaldaeos, Scythas, Indos

Matth. 4.

Matth. 28.

Marc. 16.

Apostoli Sy-

riaca tempe-

rane lingua.

Indos, ac deniq; omnes quascunq; offendemus barbaricas gentes? quomo do illis peruersus debimus, ut deos quidem patios deserant, unum uero omnium quæcunq; sunt opificem Deum colant: qua porrò dicendi ui freti, tantq; facinus aggrediemur. Quæ autem perficiendi spes aderit hominibus qui leges figere audeant, contrarias legibus quascunq; omnes gentes de patriis dñi a condito ævo feruauerint, quibus tandem copijs, aut qua ui nobis liceat illi audacie superesse: hecne diceret, quemadmodum dicturos fuisse credibile est, aut etiam cogitarent Iesu discipuli, una uerbi adiectione ipse preceptor illos omni difficultate liberauit, quum dixit, illos in nomine suo uoti compotes futuros. Non enim simpliciter, aut indefinite, ut docerent omnes gentes imperauit, sed cum adiunctione necessaria, In nomine, inquit, meo. Quum enim uis illius nominis tanta sit, ut Apostolus dixerit, quod donauit illi Deus nomen, quod est super omne nomē, ut in nomine Iesu omne genulectatur, coelestium, terrestrium, & inferorum: meritò excellentiam uirtutis nominis sui, que multos latet indicaturus, ad suos dixit discipulos: Ite, docete omnes gentes in nomine meo. Deinde canit bene admodum certe arci exquisitè quod futurum erat, dicens: Oportet enim predicare Euangeliū hoc in toto orbe, in testimonium cunctis gentibus. Porro quum uerba quidem hæc, tunc in angulo terra dicta sint, & qui tunc aderant soli audientes, qui fieri potest ut hoc dicentes illi crederent, nisi ex alijs eiusdem diuinis gestis, ueracem illum in uerbis experti essent: quod enim uerbis illius credentes, rationib; tibi confiteri necesse est. Imperanti enim illi nullus nō paruit. Sed protinus aufulantes illius nutui, quemadmodum ipsi præceptū fuerat, ac de patriis sedibus ad omnes gentes profecti, omne hominum genus docuerunt, breviq; tempore intueri licuit respondētia uerbis facta. Predicatum itaq; est in exiguo temporis spacio in toto orbe Euangeliū, in testimonium cunctis gentibus, & Barbari & Graci quæ de Iesu scripta erant, patiū literis patriaq; uoce excepérunt. Cæteri, qui non meritò ambigunt, que nam fuerit Iesu discipulorum docēdi ratio, quis modus? nūquid in me diam progesi ciuitatem, deinde stantes in foro, uocemq; attollentes, convocabant eos qui accedebant: & que tandem illis cōcionandū ratio, cui qui dem uerisimile sit aufustasse audientes? quomodo autem cōcionabantur uiri sermonis imperi, & omnis expertes eruditiois? atq; non multitudinem, sed singulos audeentes allo quebantur. Qua igitur & cuiusmodi oratio utebantur, ut audientibus persuaderent? non enim partum illis proposum erat certamen, non incertus probosam eius mortem, quem ut Deum commendabant. Nam si hanc dissimulasset, necq; qualia, quantaque passus sit a ludetis, apud omnes confessi essent, sed quæ reverentia homini, gloriamq; adderent, ea sola profligent, dico autem prodigia & miracula ab illo edita, nec non philosophica eiusdem documenta. ne ille quidem illis exiū celarem inuenisset oratio, ut facile consensum audientium elicenter, qui quidem audientes aliena lingua utebantur, ac tunc primum ab hominibus nihil de dignum afferentibus, inaudita libi prius uerba percipiebat, ad ea quæ illi dicerent comprobanda. Veruntamen si talia dixissent, aliquanto probabilius dicere uisi essent. Nunc autem cum dicentes illum quem ut Deum commendabat, modo in corpore humano uersatum, nihilq; altius natura, quam Dei uerbum esse, quo circa etiam talia miracula tanquam Deum edere potuissent, modò his contraria, iniurias illum contumeliasq; tulisse, & deniq; proprieatisim, & omnium hominum scleratissimis iniungi soliti crucis supplicium, quis non meritò illos, ut contraria fibi p̄is dicentes delusifiter? Quis autem ulqueadè fatuus fuisset, ut facile crederet dicentibus atq; affirmantibus, uidisse se post mortem illum à mortuis redijisse ac reuixisse? qui nec rite. 4.1.2.3. Dd quidem

quidem quum apud uiuos esset, seipsum tutari potuisset. Quis uero imperiis illis atq; ignobilibus unquam paruisse dicitur, oportere deos quidem patios cotemnere, & stultitiam omnium qui unquam ab initio humani generis fuisse, damnare, solis uero fibi parere, & ijs que crucifixus praecepisse; hunc enim esse solius supremi Dei solum dilectum atq; unicū filium. Sanē dī ego mecum studio ueritatis huiusce rei rationem explorō, nulla plane in ea uim ad probandum idoneam, neq; graue quicquā, aut fide dignum inuenio, ac ne probabile quidē usq; adeo, ut fatuū latē quempiam illi in suam sententiam trahere posse. At rursus dum ab ipsis uerbi potentiam refacio, ut innumerabilis hominū cōcūtibus persuaserit, atq; ut ab ipsis illis ignobilissimis & agrestibus Iesu discipulis, numerosissima ecclēsia confitūta sint, non in quibusdā ignotis atq; obfiscis locis, sed in clarissimis ciuitatibus erēctæ, in ipsa, inquit, aliarum urbium regina Romana urbe, in Alexārina, in Antiocheni, per totam Aegyptum ac Lybiām, per Europam, atq; Asiam in uiciis & regionibus, omniq; modo uarijs gentibus, retro cogor necesisitate quādā, ad ipsius rei causam inquirendā recurrere: fateriç, non alter ipso facinus tam audax obtinuisse, quām diuiniori quādā, longeç humāna ūpe rante potentiam, opēç atq; auxilio illius qui dixerat, Docete omnes gentes in nomine meo. Siquidem quū hō dixisse, adiunxit priusquam, quo effēt acceptū confidētā, & promptè tradūti seipso ijs quā denunciata ipsis fuerāt. Dixit igitur ad illos: Et ecce ego uobis sum omnes dies usq; ad consummationem seculi. Quinetiam afflasse illos diuinō spiritū dicitur, nec non diuinā quādā, & qua res admirabiles efficerent potentia illis ingenerasse, nunc quidem illud dicens: Accipite spiritū sanctū: nunc uero illud, infirmos curate, leprosos mundate, dāmones ejicite: gratis accepistis, gratis date. Vides igitur iam tu quoq; quoniam modo superauerit illorum ratio, quando etiam liber qui acta illorum continet, conueniens his & contentaneum profert testimonium, ubi ipsi quoq; memorantur ipsa rerum admirabilitas efficiēt, quam beneficio nominis Iesu obtinebant, eos qui intererant atq; spectabant attonitos reddidisse. Primum enim uerisimile est, eos qui cernebant, rebus ipsiis & factis in stuporem ab illis esse cōtūeros: ita deinde eisdem alacriter cōparatos ad interrogandum, quis nam ille esset, cuius uirtute & nomine miraculum effectū esset. Deinde docendo īdēm ab īdēm deprehendebatur fide, ipsorum doctrinam anteuenerit. Non enim uerbis perluasi, sed rebus & factis praeuenti, ad id quod uerbis ipsis obtinendum erat, faciles comparabantur. Iam idcirco dicuntur nonnulli Iesu discipulis tāquam ijs qui dī effēt, uictimas & libations obtulisse, & aliū quidem ex illis Mercurium, aliū uero Iouem existimasse: usq; adeo illorū mentes stupore effecerat ipsa miraculorum evidētia, ac protinus ita affectis auditoribus, quācunq; illi de Iesu nuncibant, merito uera esse posthac censēbatur, illiusq; post mortem redditum in uitam, non simplicibus atq; in demonstrabilibus uerbis testificabantur, sed ipsa factū evidētia cōprobabant; quip pecum uiuentis illius facta demonstrarent. Quōd si & Deum illum, & Dei filium ante ascensum in celum degentem apud patrem nunciasserint, cur nō huic orationi facilis essent, qui eius rei contrarium, tum incredibile, tum praeter naturam meritio arbitrarentur? ipsa ratione colligenter, nō posse putari mortalis natura illa opera esse quā siebant, sed Dei alicuius, etiam si nemo diceret? Hoc igitur erat, neq; quicquā aliud, ipsum utiq; illud quod querebatur, quānā uī discipuli Iesu, eorum qui ab initio audiebāt uictores fuerint, & quomodo tam Cr̄æcos quā Barbaros, ut de illo tanq; de Deo sentiret adduxerint, & quomodo in medijs uribus, ac per omnes regiones religionis qua unus sup̄emus Deus colitur, scholas atq; auditoria cōstituerint.

Matt. 28.
Tob. 21.Acta apo-
stolorum.

Act. 14.

vint. Ceterum, quis non obstupecat, secum cogitans atq; animo uersans, non humanum hoc fuisse opus, uel ex eo quod nunquam aliās sub uno Ro manorum imperio plurimæ orbis gentes esse potuerunt, nisi secundum le su tempora nam simul ac ille admirabiliter ad homines uenit, atq; inter homines uersatus est, etiam res Romanas ad summum peruenisse contigit, quo primum tempore uidelicet Augustus plurimarum gentium dominus euasit. Id uero fuit quum & Cleopatra capta est, & Ptolemaiorum successio in Aegypto dissoluta, atque ex illo in hunc usque diem, quod ab initio orbis, & ab ipsa, ut ita dicam, hominum origine, steterat Aegypti regnum, euenit est. Ex illo ludorum quoque natio, à Romanis in leruitutem redacta, Syrorum item, & Capadocum, & Macedonum, & Bithynorum, & Ch̄risti tem pore multa. Hoc autem non sine Deo una cum doctrina, quā de Salvatore nostro regna sub uerfa.

ferentes introiisse in orbem, quis non fateatur, reputans non faciem Iesu di scipulis exteriarum regionum, prægrationem futuram fuisse, si gētes inter se diuisi, discordesq; fuissent, neque ullum proflus ob multiplices principatus, inter illos commercium, quibus sanē sublati principatib; intrepide iam atque impunito negotium propositum compleuerunt, quin sup̄einus Deus, & iter illis expeditum ac facile compararet, & superstitionis forum in ciuitatibus animos, terrore magioris imperij cohíberet. Reputa enim tecū partū per, si nulla res impedimento fuisset ijs qui errore colendi multos deos tene bantur, ne doctrinam Ch̄risti oppugnarent, quām multas antehac ciuiles seditiones & in urbibus & in agris uidis, quot uxationes, quot bella non mediocria illa quidem, si superstitioni illi fūx ipsorum potestate fuissent, ac penes se ius imperij habuissent: nunc autem hoc quoque supremi Dei fuit opus, maiori quodam terrori sup̄emam alicuius potentia. proprii uerbi ini micos habere iam domitos: id enim proficerē indies. & apud cunctos homi nes crescere uolebat, rursus autem ne putaretur ex concēsione ac uenia do minantium perleuerare, si quando horum ipsorum quippi malignitate quādam correptus, aduersus Christi uerbum pugnare deliberatum in animo ha bebat, etiam hoc suo ipsius arbitratu illum facere permittebat: simul ut eorum uirtutem ostenderet, qui pro pietate pugnabant: simul etiam ut cūctis hominibus plānum faceret, quid non humano consilio, sed Dei uitituten teretur ipsa uerbi propagatio. Etenim quis non continuo obstupecat ea, quā illis temporibus accidere passim cernerantur: nam ipsi pietatis defen dōres, prīmū apud cunctos homines clari illustresq; fiebant, & certaminū prīmā apud Deum conlēbantur: pietatis uero hostes diuinitus easī atq; agitati, ac toto corpore grauibus molestisq; doloribus impliciti, debita supplicia pendebant: adeo quidem, ut profanam contra Ch̄ristum uolunta tem confiteri tam cōgerentur, ac ceteri omnes qui appellatione sacra sancta digni inuenti fuerant: & se in partibus Christi esse gloriabantur, quā ad breue tempus exercitati effēt molestijs: atque ingenitatem synceritatem animi p̄ se tulissent, propriam rūsus recipiebant libertatem, ac salutare interea uerbum maiore indies claritate nitebat, atque in ipsis medijs hostiis dominabatur: ac non modō in ijs qui sub uisum nostrum cadentes aduerlabantur, sed in ijs quoque qui uisum mortalem effugiunt, si qui forte erant in hoc qui terram complexus est nebuloſo aere demones, qui al teris illis imperarent. Namq; etiam hosiplos ueri Christi discipuli, & uite pu ritate, & ad Deum directis precibus, & sacrosancta illius appellatione fugabantur, quoq; admirabilium signorum quā ab illo edita esse memorantur, ac diuina quā in illo erat uirtutis, argumenta certissima p̄ se ferentes. Ceterum, quum in his pro tempore ipsi nosiplos antehac exercueremus,

Dd 2 ordo

ordo ipse iam postulat, ut occultiorem de illo theogiam attingamus. Deumq; ipsum verbum, quod nam fuerit, quod per illum hominem, qui videatur, prodigia & miracula efficiebat, contempnemur.

LIBER Q. VARTVS.

De secreta dispensatione Salvatoris & Domini nostri Iesu qui est
Christus Dei. Cap. I.

Vum libro priore, qui Euangelicae demonstrationis tertius est, de assumpta à Salvatore nostro humana natura, fatis abunde à nobis sit disputatus, tempus iam est, de ea que ad eundem pertinent abditotheologia, minus vulgarē quandam attingere doctrinam. De primo igitur ac semper termo, solumq; non genito, ac supremo autore uniuersi, omniasq; & gubernante & regente Deo, communis est cum his hominibus ratio: peculiaris uero ac rusus communis & Hebraeorum nostra de Christo, quem illi nunc quidem, utrus, sua ipsorum scripta sequentes adhuc confitentur, nunc autem ab eodem procul labuntur: quippe qui & diuinam illius naturam ignorant, neq; causas aduentus perspiciant, neq; item quibus temporibus futurum illum prophetæ praedixerint, comprehendant. Nam illi quidem illum etiam nunc futurum expectant: nos autem iam semel duntaxat uenisse contendimus, nec non alterum eiusdem cum maiestate aduentum, & oraculis & preceptis prophetarum, qui diuinitus afflati fuerunt auctultantes, intueri exoptamus. Quia autem de illo duplex ratio, altera quidem recentior fuit, quippe que heri ac nuper ad homines introducta sit: altera uero omni tempore, omnibusq; seculis antiquior. Nam quum Deus ueller, utpote qui solus sit bonus, omniscientia & principium & fons, diuinitutum suarum thesauros pluribus impertiri, essetq; iamiam omnem rationalem creaturam in lucem producturus, incorporeo uidelicet quadamq; intelligentes & diuinæ potestates, angelosq; atq; archangeli materiae q; expertes & omni parte puros spiritus, animas præterea hominum, que solutam ac liberam uoluntatis atq; arbitrij, tam ad bonum quam ad boni contrarium, naturam acciperent, & quecumq; hispli conuenientia corporis instrumenta, uariis uiuentis formas educere, sedesq; his omnibus, locosq; tribuerent proprios (nam ijs qui boni permanerint, meliores: cotta aut alioqui conuenientes, in quibus uidelicet proclivitatis ad contraria peccarent, quicq; id quod futurum erat, tanquam Deus cognitione præcepit, sentiretq; haec uniuersa antequam fierent, tanquam in magno corpore aliquod caput postulatura, unum omnis opifici dispensatorem, eundemq; & ducem & regem uniuersi præficiendū putauit, cuiusmodi oraculorum quoq; diuinorum, que ab antiquis apud Hebraeos & theologis & prophetis redita sunt, institutio est: a quibus quidem potest qui uult, unitelle omnium rerum principiū, ac potius principio superius & prius, primoq; anti quis, & gignendis rebus ipsa unitate uetus, omnisq; appellatione praestantis, quod neq; dici, neq; enunciari, neq; excogitari potest: bonum quod causa est omnium rerum, quod uim efficiendi, iuvandi, prouidendi, seruandi, in se habet: qui unus ipse ac solus est Deus, ex quo omnia, per quem omnia sunt: in illo enim uiuimus, & mouemur, & sumus. Itaq; quodcumq; uult, id etiam est continuo. Ex qua sola causa, omnia que genita sunt, id acceperunt ut essent, utq; existenter, ac durarent: sunt enim illi uolente. Vult autem idcirco, quod suapte natura bonus est: bono uero nihil natura cōiunctum, adnexum est, nisi ut ex qua bona sunt uelit. At enim quum haec uelit, id enim potest: quare quem uelit, simil idem & possit, nulla re neq; prohibetur, neq;

impeditur.

LIBER Q. VARTVS.

impediēte, quicquid pulchrum et utile est, tā in ijs qua sub aspectu cadit, q; in ijs qua non cadunt, ipsi libi pse confecit: quippe qui quasi materiam quandam, atq; essentiam generationis constitutionisq; uniuersi, suum cōsūlūm, suamq; potentiam prætulerit, ut nulla iam ratione dici possit, de nihil esse quicquam eorū qua funt: neq; enim esse quidpiā potest ex eo, quod ipsum non sit. Quomodo enim id quod non est, alteri ut sit, causa erit: omne aut quodcūq; est, ex uno qui solus est, & ante omnia est, quicq; olim etiā illud respondit. Ego sum qui sum, ut esset & accepit & habet: quippe quum qui folius est, & tempore est, ijs omnibus quecūq; ex ipso id quod sunt accepit, ut essent, autor extiterit: atq; ex eo quod & uelt & possit, rebus uniuersis & essentiis, & potestates, & formas, luculentem & copiose de se ipso largitus sit.

Exod. 4.

Scholia in caput primum libri quarti de Demonstratione Euangelica,

Eusebius postea, post refutatas à se iudeorum λεπτολογίας: ig. locis opies, ad μυστικωρέας
(ut ipse loquitur) de Christo Theologiam nunc accedit. Ac initio quidem de Christi primo &
secundo aduentu, quorum illi in humilitate sunt, hic uero in gloria erit, pugnantes inter se ex diametro
Christianorum & iudeorum sententias, exponit. Deinde de Opificio Dei & eiusdem administratione,
paucis differit, ut quidnam inter Patrem & Filium interficit, ostendat. Tertiū Dei descriptione subiungit
que can sit illius & concinna, eam adscribere non grauabor, ut habeat lector φανέλην quod
cum Guariniana uerboni conferat. τοῦτο δὲ loquitur de Prophetis qui Deum ad hunc modum de-
scriptiōe) οὐ μάλισται, ἀς τοῦτο μάλισται εἰν τῷ οὐρανῷ ἀρχή, μάλισται δὲ τοῦτο ἐξ ἡγε-
τεών, καὶ πάρεστι προφετεῖον, τε ποντίον προφετεῖον, τε πατρὸν προφετεῖον
πλα, τε πότνιον προφετεῖον, τε προφετεῖον προφετεῖον, τε πατρὸν προφετεῖον, τε πατρὸν προφετεῖον
γένετο, προφετεῖον, τε προφετεῖον, τε προφετεῖον, τε προφετεῖον, τε πατρὸν προφετεῖον
Εadem plane sententia est Platonice descriptionis, que inter Speusippi descriptions & definitions ex-
stat: Deus est mens eterna, causa boni in natura. In his descriptionibus uidere licet, quam prudenter &
vere dixerit Paulus Apostolus: id quod de Deo cognoscī potest, manifestum est in illis: Deus emulallis
patefecit. Siquidem que sunt inuisibilis illius, ex creatione mundi, dum per opera intelligantur, pene
datur, ipsaq; eterna eius potentia ac diuinitas: ut hoc ut sint inexcusabiles, propriea quod cum De-
um cognoscunt, non ut Deum glorificauerint, neq; grati fuerint. Mirum autem est Eusebium tantum
Theologum in descriptione Dei, nullam fecisse mentionem trūm Personarum Patris eterni, Filiū co-
termi & Spiritus Sancti Non Prophetarum & Apologetarum uehigij insistentes, Deum unum & Trī
um profitemur & adoremus, & de Deo sentiamus scit is se patefecit, & nos in baptismo sancte pro-
missionis ac mentes finis uerborum Basilii magni: Baptizari non oportet, si uictus accepimus: credere
autem, scit baptizamur: glorificare autem, scit credimus Patrem & Filium & spiritum sanctum.

Christum ante omnem creaturam Deum filium esse. Cap. II.

Itaq; omnium quecūq; sunt, factum suum primum subministrat, primo
genitam uidelicet sapientiam, totam usquequaque intelligentem & ratio-
nalem & penitus sapientem, ac potius ipsam intelligentiam, ipsam rationē,
ipsam sapientiam, nec non si quid ipsum pulchrum, ipsumq; bonum exco-
tare in ijs qua genita sunt fas est, id primum ipse ex se ipso eorum qua pos-
tuatur erant fundamentum prefert, perfectum perfecti opificium, sapi-
ens sapientem fabricationem, boni parentis bonam sobolem, & quidnam
aliud fuerit prælatus, quam illum ipsum eorum qua posthac per ipsum id
quod sunt accepint, præfectum, curato rem, conferuatorum, medicum, gu-
bernato rem: eum uidelicet qui curationis uniuersi gubernacula comprehē-
sa teneret: itaq; non immērito oracula theologicè loquentia, Deum genitū
illum enunciant, tanquam eum qui elocutionem omnem, omnemq; cogi-
tationem effugientis diuinæ nature solus in se ipso ferat imaginem, propter
quam Deum quoque & esse illum & dici, eius uidelicet, qua quod primum
est refer, expresse similitudinis gratia. Quocirca illum bonum aiunt ad-

Dd 3 ministrum